

**SAMEN
ROND KERST**

Kerstmis

bij de Broeders en Zusters van Liefde
in de jaren 1960 en 1970

Foto: Archief Broeders van Liefde

Welkom in de kapel van Asster

Asster is een psychiatrisch ziekenhuis met in Sint-Truiden twee locaties; campus Meveren en Campus Stad. Wanneer wij terugblikken naar de jaren 1960 en 1970, bestond Asster nog niet. Campus Stad, waar u zich nu bevindt, was een psychiatrisch centrum voor enkel mannen, genaamd Ziekeren en geleid door de Broeders van Liefde. In Campus Meveren, genaamd Sancta Maria, werden de vrouwen verpleegd door de Zusters van Liefde.

In het kader van het participatieve erfgoedproject Samen rond Kerst van museum DE MINDERE en diverse partners doken we de archieven in van de Broeders en Zusters van Liefde en tonen u hier enkele bijzondere vondsten. In het archief van de Zusters van Liefde vonden we een gipsen kerststal die destijds in Sancta Maria geplaatst werd. Een warme oproep aan iedereen die meer informatie of documentatie heeft over Kerstmis in Sancta Maria, om deze te delen via info@demindere.be.

In deze brochure kan u meer achtergrondinformatie vinden over het bijzondere kerstspel dat in de jaren 1960 en 1970 werd opgevoerd in Psychiatrisch Centrum Ziekeren en toelichting bij de genummerde archiefstukken in de vitrines. Daarnaast kan u drie getuigenissen lezen van Mevr. Katty Bollaerts, Dhr. Tony Heeren en Dhr. Jean Thoelen, die hun persoonlijke herinneringen aan het kerstspel en een kerstwens met ons delen. Deze getuigenissen zijn ook als video via een QR-code ter plekke op uw telefoon of thuis via de website www.samenrondkerst.org/asster te bekijken.

Toelichting bij de genummerde archiefstukken

1. Jezuskind (gips) van de kerststal van Psychiatrisch Centrum Sancta Maria (Archief Zusters van Liefde).
2. Krantenknipsel Kerstspel Ziekeren (Archief Broeders van Liefde).
3. Het muzikensemble en het koor speelden een belangrijke rol bij het kerstspel van Ziekeren, o.l.v. dirigent Jacques D'Hoe en Broeder Magnus (1970). Onder de groepsfoto: broeder Magnus dirigeert (Archief Broeders van Liefde).
4. Archiefphoto's Kerstmis in Ziekeren (Katty Bollaerts).
5. Kerstspel 'Et in Terra'(1967), geschreven door Nic Vanbeek (Archief Broeders van Liefde).
6. 'SJALOM', 'Een kerstevocatie voor mensen die van goede wil zijn' (draaiboek met dialogen, 1966), (Archief Broeders van Liefde).
7. Foto's en toegangkaartje voor het kerstspel 'Het Licht der Wijzen' (1969), geschreven door Nic Vanbeek. Een bijzondere invulling van het kerstverhaal, dat zich afspeelde in de ruimte (Archief Broeders van Liefde).

Het kerstspel van Ziekeren

In 1957 werd er voor het eerst een kerstspel opgevoerd in Psychiatrisch Centrum Ziekeren, ter gelegenheid van het naamsfeest van broeder-overste (Etienne, 26 december). In een interview met Jong Karitas in 1968 vertelt broeder Magnus (Fernand): "Op het toneel stond enkel een kribbe met Maria en Jozef, terwijl het koor achter de schermen kerstliederen zong. Dat viel zo fel mee (het duurde ongeveer een half uur), dat ons werd gevraagd het 's anderendaags op te voeren voor het personeel. Dat is de start geweest."

Broeder Magnus leidde vervolgens vele jaren de voorbereidingen en uitvoeringen van het kerstspel. Elk jaar werd er een ander kerstspel geschreven door diverse schrijvers zoals E.H. Gijvers, pater Sylvester o.f.m. en Nic Vanbeek (alias Karel Berg). Broeder Magnus: "Het kerstspel van 1966 van zijn hand werd een succes. 'SJALOM' had een bezetting van 43 personen en was tamelijk zwaar, maar de zieken hebben het er zeer goed van afgebracht. Voor Kerstmis 1967 schreef hij voor ons 'Et in Terra', een zeer modern spel. Het viel werkelijk in de smaak, zelfs bij de jeugd, wat me bijzonder blij maakt."

Verder vertelt broeder Magnus: "De opvoeringen en vooral ook de repetities waren van zeer groot nut voor de patiënten. In het instituut zijn de zieken verdeeld over verschillende afdelingen. Als we ze kunnen inschakelen bij muziekopvoeringen, bij zang of toneel, komen die mensen eens in een andere omgeving. Ze leren elkander kennen en ze voelen dat ze zich voor iets kunnen inzetten. Ze leren elkaars karakter verdragen. Er zijn weleens strubbelingen, maar dan juist kan de broeder-verpleger van die gelegenheid gebruik maken om de menselijke verhoudingen te verbeteren en om ze warm te maken samen te werken voor eenzelfde doel. Een zaak is zeker: muziek, toneel, voordracht en zang werken meer therapeutisch dan materiële bezigheden."

Scan
& bekijk de video

“Mijn herinnering aan het kerstspel van Ziekeren, eind jaren zestig en begin jaren zeventig, blijft op mijn netvlies gebrand. Ik was toen vijftien, zestien, zeventien jaar en ik weet dat ik toen vol bewondering stond voor de kwaliteit van het acteren en van de muziek. Er was nog geen cultureel centrum in Sint-Truiden, dus heel veel mogelijkheden hadden wij niet om dergelijke spektakels te gaan bekijken, maar dat kerstspel van Ziekeren dat was toch wel van hoog niveau. Wat ik daar vooral heel treffend aan vond was dat het jaar na jaar nooit dezelfde uitvoering was, men durfde nogal wat uitdaging aan, zoals het laatste beeld dat ik daarvan heb. Dat is een schouwspel, een kerst-scène, dat zich afspeelt in de ruimte. Ik weet dat ik als jonge man een beetje ontgoocheld was, omdat ik nogal wat van het traditionele type was en ik miste een beetje het klassieke kerstspel, maar achteraf beschouwd was dat van enorme kwaliteit, ook het feit dat men al gebruik maakte van nieuwe technieken. Ik moet zeggen een absolute bewondering. Als ik daar nu over terugdenk dan zou ik zeggen aan patiënten ook nu in de geestelijke gezondheidszorg: twijfel nooit aan uw kwaliteiten, er zijn zoveel eigenschappen die je kan bezitten, die je misschien nog niet aangeboord hebt. Dat kerstspel toen heeft mij aangetoond hoe belangrijk het kan zijn om dat samen te kunnen uitdrukken naar een gemeenschap toe, naar een samenleving toe. We hebben daar toen echt heel veel aan gehad.

Mijn kerstwens, naar alle mensen toe, maar zeker naar de patiënten in de geestelijke gezondheidszorg, is dat zij mensen mogen ontmoeten, al is het maar enkele, die echt met hen inzitten en die een stukje met hen op weg gaan. Ik denk dat het heel belangrijk is in het leven om mensen met een warm hart te mogen ontmoeten.”

Katty Bollaerts
– werkte 40 jaar als bediende
(patiëntenadministratie) voor
P.C. Ziekeren en Asster

Scan
& bekijk de video

“Mijn herinneringen aan het kerstspel van Ziekeren gaan terug tot toen ik een jaar of 8 of 10 was, eind jaren zestig en begin jaren zeventig. Ik heb er heel mooie herinneringen aan. Ik herinner mij dat het spel onder regie stond van broeder Fernand, broedernaam broeder Magnus, ik denk dat hij geholpen werd door de heer Pol Stas, want dat was een goede vriend van hem. Het kerstspel werd in het eerste gedeelte voorafgegaan door een kooroptreden, uitsluitend mannen, want je moet weten, in die tijd in Ziekeren waren het alleen mannen die daar verpleegd werden. De vrouwen werden destijds verpleegd door de Zusters van Liefde, in de volksmond de witzusters genoemd, in de Diesterstraat. Het koor stond onder leiding van broeder Fernand met hulp ook van de heer Jef D’Hoe, die begeleidde op piano. Na [de muziek en] de pauze was dan, als ik het mij goed herinner, het kerstspel; en als ik het me goed herinner werd dat van tevoren opgenomen op band. Want uitsluitend mannen die dan ook een vrouwenstem moesten imiteren, dat werd dan op band opgenomen en de mannen playbackte hun tekst. Mijn pop hier, die mocht elk jaar kindje Jezus spelen. In de kleermakerij werd mijn pop dan een wit kleedje aangemeten. Het kerstspel stak altijd heel goed ineen en daar kwam heel veel volk naar kijken. Dat was niet ene keer dat die optraden, dat was altijd verschillende keren. Zeker drie keer per week, een aantal weken aan een stuk, dat die het kerstspel deden.

Ik wens dat voor iedereen meer vrede terugkomt op aarde, en voor patiënten en personeel, dat iedereen respect heeft voor elkaar en zo tot een betere samenwerking kan komen.”

Jean Thoelen

– sociaal assistent (1959 - 1976),
bestuurssecretaris (1976 -1990) en
algemeen directeur (1990 - 2002)
P.C. Ziekeren

Scan
& bekijk de video

“Mijn herinnering aan het kerstspel in Ziekeren was dat het werkelijk een gebeurtenis was, die heel belangrijk was voor de patiënten en voor de mensen in de stad ook, die het met veel plezier kwamen bijwonen. Je moet het zien in het historisch kader van die tijd. Ziekeren was geen psychiatrisch ziekenhuis, het was een gesloten gesticht. De bewoners die daar waren, waren daar met een gerechtelijke beslissing. Zij mochten daar niet buiten, zij moesten binnen blijven en een teken daarvan waren de grote stenen muren, die heel het gesticht omgaven en die beletten dat mensen naar buiten of naar binnen kwamen. In dat kader moet je zien dat dat kerstspel voor hen van heel grote betekenis was. Het was een mogelijkheid om een keer te tonen wat zij konden. In die tijd waren er weinig therapieën. Mensen werden bezig gehouden met dagdagelijkse werkjes, werken in de hof, werken in de keuken, de wasserij, en soms waren er ook wel industriële werkzaamheden zoals het maken van wasspelden, maar het kerstspel was iets waar de patiënten naar uitkeken. Zij konden daar eens een keer tonen dat zij konden zingen, konden declameren, dat zij iets in hun mars hadden. Dat was werkelijk voor hen een boost en voor de mensen van de stad was het eens een gelegenheid om eens intra muros te komen, om eens binnen te komen kijken, hoe het eraan toeging. Patiënten hadden inderdaad heel veel aan dat kerstspel en dat werd op poten gezet door broeder Magnus en broeder Uface, de leiding van de muziek was in handen van de blinde organist Jef D’Hoe. De patiënten hadden daar heel veel aan, het was werkelijk een feest voor hen.

Wat ik aan de patiënten van nu zou willen zeggen, zij hebben heel veel therapieën, ik hoop dat het feest van Kerstmis ook voor hen nog iets betekent, dat het ook voor hen een nieuwe start is, een hoopvolle start voor het nieuwe leven dat hen te wachten staat na de opname in het ziekenhuis.”

DE
MIN
DER
E
franciscus
museum

SAMEN
ROND KERST

Deze brochure en de archiefpresentatie in de kapel van Asster kadert binnen het participatieve erfgoedproject Samen rond Kerst van museum DE MINDERE. In samenwerking met Asster, Archief Broeders van Liefde en Archief Zusters van Liefde.

Vlaanderen
verbeelding werkt

Sint
Truiden

samenrondkerst.org

V.U. Jo Santy, museum de MINDERE, Capucienessenstraat 1, 3800 Sint-Truiden